

САКРАЛЬНІ ТЕКСТИ СХОДУ

Д. В. Цолін

ДЕСЯТЬ ПОЕМ НА СВЯТО ШАВУОТ З РУКОПISУ PARIS HÉBR. 110 ФРАГМЕНТАРНОГО ТАРГУМА: ПЕРЕКЛАД З АРАМЕЙСЬКОЇ, КОМЕНТАРІ, ПРИМІТКИ (Частина I)

Єврейська літургійна поезія доби пізньої Античності і раннього Середньовіччя багата на різноманітні форми: тут можна знайти й імітацію біблійного паралелізму (зокрема в переспівах біблійних поетичних текстів у таргумах – перекладах біблійного тексту арамейською мовою), і чотиристопні акровірші без рими, і віртуозно складені римовані акровірші. Всі ці поетичні форми відображають різні етапи і відмінні традиції віршування, що склалися протягом IV–VIII ст. н. е. Не завжди ці поетичні твори відзначаються високим естетизмом поетичного слова, проте вони є джерелом знань про живе релігійне почуття, про активну участь професійних і самодіяльних поетів у синагогальній літургії і, зрештою, є пам’яткою єврейської та арамейської мов, що використовувалися юдеями на Близькому Сході в талмудичний (II–V ст.) та постталмудичний (VI–X ст.) періоди.

Чимало досліджень було присвячено історії єврейської літургійної поезії в післябіблійні часи. Серед найвидатніших дослідників варто відзначити Л. Цунца [Zunz 1865], І. Ельбогена [Elbogen 1993], Й. Ягалом [1994, 1985 יהלום], Е. Фляйшера [פליישר 1985], Й. Кірнера [Kirner 1991], Л. Вайбергера [Weinberger 1998], М. Валленштайна [Wallenstein 1956]. Згадані праці присвячені історії духовної поезії, класифікації її основних жанрів, опису структури віршування. Особливо варто відзначити дослідження А. Розенталем [1966 רוזנטל] поем на свято Шавуот, що були написані арамейською мовою, а також єдину на цей час працю Й. Ягалом “Синтаксис давньої літургійної поезії (включаючи Янная) як основа її стилю” [1974 יהלום], в якій описано поетичний синтаксис творів єврейською мовою.

Літургійні поетичні твори є цінним джерелом з точки зору історії юдаїзму, літературознавства та філології. Історично вони цікаві тим, що в них відображені певні *теологічні акценти* юдаїзму доби пізньої Античності і раннього Середньовіччя. Багато в чому акцентування певних аспектів світогляду та їхня часткова трансформація відбувалися під впливом полеміки, що її вели юдейські громади з гностицизмом, християнством, а в більш пізні часи ще й з ісламом. Найбільш активно ця полеміка велася на теренах *Ерец Ізраель* (територія сучасного Ізраїлю), саме тому тексти, створені тут (зокрема так звані Палестинські Таргуми), відзначалися особливою насиченістю полемічними елементами [Smelik 2003, 49–50]. Не оминула ця доля і поезію: вірші, написані для декламації на богослужінні на свята, містять чимало уривків, у яких утверджуються важливі риси юдейського релігійного світогляду. Зокрема, в поемах на свято Шавуот, що коментують Десять Заповідей, особливим чином підкреслюється юдейське розуміння монотеїзму.

З другого боку, наявність великої кількості поетичних творів, що призначалися для читання в синагогах як додаткова частина до основної літургії, свідчить про особливості юдейського богослужіння в ті часи, про діяльність поетів і навіть про особливі манери читання цих текстів. Так, наявність рефренів та розподілу тексту деяких поем “за ролями” (як, наприклад, поеми про Трьох Отроків та царя Навуходоносора) дає підставу припустити, що ці твори читалися антифоном, у супроводі хору, або навіть інсценувалися.

Згадки про поетів та їхні твори вперше з'являються в Мішні і Талмуді. Серед них – елегії на смерть мудреців, що були складені професійними плакальниками (Вавилонський Талмуд, *Моед Катан* 25б). Авторство деяких поетичних творів приписується єврейським поетам, що діяли на території Вавилонії. Так, автором *мальхуййот* (гімни, що проголошують Бога Царем), *зіхронот* (гімни, що згадують про Бога як Суддю) та *шоферот* (гімни, що славлять Бога як Спасителя) на Новий рік (*Рош га-Шана*), а також гімну *Алейну ле-шабеах* (“Нам треба прославляти”) вважається знаменитий мудрець з вавилонської діаспори *аморай* Абба Аріка (III ст.). Інші елегії, що збереглися в рабинських джерелах, приписуються відомому рабину доби *танаїв* Пінхасу бен-Яїру та амораям Бар Кіппоку і Бар Абіну, що також походили з Вавилонії (Мішна, *Сота* 9.15). До творів вавилонських поетів належить також анонімна пісня, яку нібито ізраїльтяни мали співати при перенесенні Ковчегу Заповіту (Чис. 10:35); згадка про неї зустрічається у Вавилонському Талмуді (*Авода Зара* 24б).

Що ж стосується діяльності поетів на теренах *Ерец Исраель*, то найбільш цікавою є згадка про раних митців у Саадії Гаона (X ст.), в написаній ним арабською мовою передмові до *Сефер га-Етрон*: Йосе бен-Йосе, Елезар [Кіллір], Йегошуа і Пінхас. Крім них, було ще кілька анонімних авторів, близько тридцяти фрагментів творів яких дійшли до нас у писаннях рабинів. Деякі з широковідомих літургійних творів на кшталт піюта *У-вхен тен пахдеха* (“І нині пошли страх Твій...”) на Дні Трепету та *Ріббон коль га-оламім* (“Володарю всіх світів...”) для ранкових молитов приписуються палестинському *амораю* Йоханнану бар-Наппаху (III ст.).

Що ж стосується літературознавчого виміру поем, то варто зауважити, що форми їхнього віршування заслуговують на особливу увагу. Це вже не біблійний вірш, в основі якого лежить семантичний паралелізм двох рядків, а нова форма віршування. Згідно із загальноприйнятою серед дослідників та детально описаною Е. Фляйшером класифікацією [91–81, 1985 פליישר] літургійні поеми поділяються на дві групи відповідно до форми вірша та історичного періоду їхнього написання: 1) докласичні та 2) класичні. Для творів докласичного періоду характерні такі риси:

- відсутність рими (можлива лише її імітація у вигляді повторюваного слова або асонансу) [Zunz 1865, 11–12];
- вірш, в основі якого лежить *рядок*, а не куплет: дві розділені цезурою синтагми складають один рядок;
- ритмічна будова зумовлена структурою рядка, принцип квантитативності відсутній;
- використання акровірша;
- у деяких випадках можлива імітація біблійного паралелізму з еліпсом дієслова у другому рядку.

Така поетична форма широко представлена у творах єврейського поета Йосе бен-Йосе (IV–V ст.), тому саме з його ім'ям пов'язується докласичний період. Втім, варто зауважити, що найхарактерніша риса, що традиційно вважається межею між поезією докласичною та класичною, – *рима* – з'являється вже в докласичний період. Л. Вайнбергер називає серед поетичних інновацій Йосе бен-Йосе “експериментування з римованими формами більше, ніж з римою-повторенням (тобто квазіримою у вигляді повторення в кінці рядка одного й того ж слова. – Д. Ц.)” [Weinberger 1998, 23]. А. Розенталь у своєму виданні арамеомовних поем на свято Шавуот також відзначає більш-менш регулярне використання рими в поезії цього типу [116–28, 1966 רחוקות].

Досить часте використання рими в докласичній поезії підтверджується і нашими дослідженнями: чимало поем з текстів Каїрської Генизи та Фрагментарного Таргума мають досить *регулярну риму*. Тут використовується як монорима (однакова рима в усьому поетичному творі, наприклад, -א), так і два або три різновиди рими, що чергуються регулярно (наприклад, -ה-, ו-, ו); ще інші вживають риму й асонанси в кінці рядка (наприклад, -א [ā] та -ל [lān]). Тому основним критерієм для розмежування цих

двох періодів літургійної поезії варто вважати структуру вірша – лінійну (докласичну) та строфічну (класичну).

Найбільш поширені жанри докласичної доби були пов'язані з днями посту та святами:

Сліхá (סליח – “прощення”) – покайні молитви на дні посту;

Азгарá (אזהרה – “застереження”) – поеми-повчання до заповідей Тори, читалися на свято Шавуот;

Аводá (עבודה – “богослужіння”, “жертвопринесення”) – додатки до основної молитви Амідá, призначені для читання у дні свят Нового року (*Рош га-Шана*) та Дня Очищення (*Йом Кіппур*); включали *мальхуййот*, *зіхронот* та *шоферот* (Мішна, *Йома* 7.4) [Weinberger 1998, 27–28].

Що ж стосується мови поетичних творів докласичного періоду, то вони написані єврейською та арамейською. Єврейська мова літургійних поем цього періоду має особливий, штучний характер. Для неї притаманне активне вживання давньоєврейської біблійної лексики, натомість лексика з Мішни й Талмуда з'являється вкрай рідко, так само рідко з'являються посилання на мудреців доби *танаїв* і *амораїв*. Синтаксис характеризується використанням *еліптичного паралелізму* (дієслово опускається в другому паралельному рядку), пропускаються допоміжні слова; подекуди можна зустріти імітацію біблійного паралелізму в межах чотиристопного рядка; зв'язок між реченнями-рядками переважно безсполучниковий [103–93, 1975 פליישר].

Арамейська ж мова літургійних поем цього періоду відзначається значною кількістю грецизмів та інших запозичень, досить вільним синтаксисом і, можливо, наявністю живої розмовної лексики¹ – процес “очищення”, що торкнувся поетичної єврейської мови, охопить арамейську лише в класичну добу. У багатьох поемах відчутний східно-арамейський вплив [7–27, 1966 רוזנטל]. Одним з найбільш показових фактів є вживання грецького слова *куріос* (“пан”, “володар”) в арамейській транслітерації (קיריס) для вказівки на Бога. Так, наприклад, у 60 поемах арамейською мовою, що були написані на честь свята Шавуот і знайдені серед рукописів Каїрської Генизи, термін קיריס зустрічається 20 разів [44–42, 1994 יהלום וסוקולוף]. У недосліджених поемах з рукопису Paris Hébr. 110, яким присвячена ця стаття, цей термін зустрічається 4 рази. Слово קיריס вживалося грекомовними юдеями ще в дохристиянський період [Roberts 1976, 29–33; Rosén 1963, 71; Heinemann 1973, 367–368], отже, його присутність, як і вживання інших іноземних слів², свідчить про активне залучення запозиченої лексики.

Поетичні форми класичного періоду пов'язуються з творчістю поетів Янная, Еліезера Кіллїра, Йегошуа, Пінхаса (VI–VIII ст.) та інших анонімних авторів, що наслідували моделі класичного віршування. За Е. Фляйшером [130–120, 1975 פליישר], найвизначнішими рисами, що характеризують структуру вірша класичного періоду, є такі:

– регулярна рима; хоча римування було відоме в докласичний період, тепер же рима виходить за межі поетичного експерименту і стає невід'ємною частиною вірша;

– основа структури вірша – *строфа* (куплет), а не рядок, як у докласичний період;

– більш чіткий, але не квантитативний ритм;

– особливе вживання акровірша: не тільки на початку, а й у середині рядка або строфи, чи навіть на початку кожного слова; зустрічаються так звані реверсні акровірші, що будуються за принципом ש"תא (перша й остання букви алфавіту, друга і передостання і т. д.);

– подекуди можна зустріти імітацію біблійного семантичного паралелізму, особливо у творах Кіллїра [Weinberger 1998, 43–44].

Що ж до образності та поетичних засобів, то варто відзначити, що, на відміну від докласичної поезії, класичні поетичні твори більш насичені метафорами, порівняннями, епітетами. Подекуди з'являється намагання імітувати біблійний паралелізм (як у Янная та Кіллїра).

Що стосується жанрової різноманітності, то вона представлена досить широким спектром:

Керовá (קרובה – “наближення”, “жертвопринесення”) – додатки до основної літургійної молитви *Аміда*;

Кедуштіá (קדושתא – “освячення”) – віртуозне поетичне прикрашення благословень *Аміди* та циклу ранкових молитов-хвалінь *Йоцєр*;

Йоцєр (יוצר – “той, хто творить”) – п’ять поем, що доповнюють і прикрашають читання ранкової молитви *Шма Ісраєль* (שמע ישראל – “Слухай, Ізраїлю!”); назва походить від початкових слів першої молитви “Той, Хто творить (*йоцєр*) світло і створює темряву...”;

Ма’арів (מעריב – “надвечір’я”) – додаткові поеми до щоденного вечірнього богослужіння; відомі ще в докласичний період, проте в класичну добу набувають нових форм;

Сліхá (סליחה – “прощення”) – покаятні молитви на дні посту, також відомі з докласичної доби, проте оновлені за поетичною формою у класичний період;

Кінá (קינה – “плач”) – елегії на дні жалоби; особливо відомі елегії, написані Кілліром на день жалоби Дев’ятого Ава, в яких відчутні патріотичний дух і прагнення відновлення Єрусалима та єврейської державності;

Гоша’от (הושעוֹת – “спасіння”) – гімни на сьомий день свята Кучок (*Суккот*) – Гошана Рабба; в цей день після семи обходжень вівтаря співали “Врятуй нас, благасмо Тебе, о Господи!”;

Мішмарот (משמרות – “сторожі”, “охоронці”) – молитви, що виконувалися в пам’ять про 24 черги священиків у Храмі;

Біркат га-Мазон (ברכת המזון – “подяка за їжу”) – відома ще у Вавилонському Талмуді (*Берахот* 48б).

Мова єврейської класичної поезії також дещо штучна: у синтаксисі присутня імітація біблійних поетичних конструкцій (асиндетони та аппозиція), але для підтримки рими автори часто ігнорують граматичні правила, зокрема в словосполученнях немає узгодження між підметом і присудком у роді та числі, словосполучення *іменник + прикметник* та *іменник + іменник* теж не узгоджені [137–118, 45–44, 37, 1974 יהלום]. Слова повсякденної лексики не вживаються, часто використовуються двоконсонантні дієслова (як і в біблійній поезії), абстрактні дієслова вживаються із займенниковими суфіксами для надання їм більш “високого” звучання [97, 67, 57, 47, 41, 1985 יהלום].

Арамейська мова класичної поезії також зазнає впливу процесу “очищення”: іноземні слова (перш за все грецькі) зустрічаються вкрай рідко; синтаксис є більш впорядкованим і нормованим, хоча граматичні “неузгодженості” теж трапляються (перш за все між підметом і присудком); давньоєврейські граматичні форми (наприклад, дієслова порід *niphāl* та *hophāl*) майже не використовуються; вживання порід дієслів є більш послідовним. Таким чином, синтаксис і морфологія є більш наближеними до норм так званої “імперської” арамейської мови.

Літургійна поезія в таргумах. Чимало поетичних творів, написаних на честь свят, були виявлені серед рукописів Каїрської Генизи. Частина з них було знайдено у вигляді окремих рукописів або їхніх фрагментів³, іншу частину складають поетичні твори, введені в тексти Палестинських Таргумів – парафразів Тори арамейською мовою, створених у IV–VIII ст. Головним чином, ці поеми містяться в таргумах з Каїрської Генизи та у Фрагментарному Таргумі. Важливо відзначити, що тексти таргумів, серед яких збереглися літургійні поеми, були укладені так, що розташування біблійних уривків у них відповідає послідовності єврейських свят. У введених до таргумів Каїрської Генизи поемах є твори, що належать до так званих святково-літургійних збірок – компіляції уривків з Тори, зміст яких відповідає певним святам [Klein 1986, XXII–XXIII], а додані до них поеми мали драматизувати їхнє читання під час богослужіння. Те ж саме можна сказати і про Фрагментарний Таргум: на думку деяких дослідників, біблійні уривки в ньому теж розташовано так, щоб їхній зміст відповідав порядку календарних свят, а поеми додаються до них для надання більшої емоційної виразності.

У таргумах Каїрської Генизи налічується 19 поем, тоді як у Фрагментарному Таргумі – 11. Нижче наводимо список рукописів.

Поєми з Таргумів Каїрської Генізи: Cambridge University Library MS T-S NS 186, folio 21v; MS GG, Plate 164 (2 поєми); folio 21r; MS GG, Plate 163; H11.51; MS HH, Plates 166, 167; Plates 169, folio 4r – 169 5v, folio 5v – 171 folio 6v; MS MM, Plate 176; folio 1; MS JJ, Plate 172, folio 6v; H 10.78; MS MM Plate 176, folio 2v;

Oxford Bodleian Ms. Heb. e73, folio 29v; MS KK, Plate 174 (down); Plate 173, folio 29r; Plate 174; Ms. Heb. e25; MS T Plates 113, 114, folio 64v; MS Heb. folio c74v, c75r, MS X, Plates 119, 120; Ms Heb. f33; MS G Plate 96, folio 25;

Jerusalem Jewish National & University Library MS 4° 577.4^o; MS PP, Plate 178, folio 3 (2r); Plate 180-181, folio 5 (3r);

Leningrad, Saltykov-Schedrin MS Antonin Ebr. III B 67; MS G, Plate 98, folio 2 – Oxford Bodleian Ms Heb. f33; MS G, Plate 99, folio 26.

Поєми з Фрагментарного Таргума: Paris – Bibliotheque national Hébr. 110, folios 1–16; також десять поєм до Десяти Заповідей – רשׁוׁיׁת, що помилково були вставлені перепи-сувачем після Повтор. 7:10 Hébr. 110 folio 13a.

У нашій статті ми розглядаємо саме ці останні десять поєм, що присвячені Десяти Заповідям і були призначені для читання на свято Шавуот. Арамейський текст згаданих поєм опублікований М. Кляйном у його виданні Фрагментарного Таргума [Klein 1980], проте, на відміну від решти тексту, ці твори не були перекладені англійською мовою видавцем; немає також перекладу цих творів німецькою, французькою чи російською мовами. Тож запропонована українська версія – перша спроба їхнього перекладу індо-європейськими мовами.

Десять поєм на свято Шавуот з рукопису Paris Hébr. 110 є збіркою, що включає в себе твори різних авторів як докласичного, так і класичного періодів. Більшість поєм належить до першої групи, отже, рима тут не завжди регулярна, а в основі структури вірша – рядок; проте зустрічаються і зразки гарних римованих віршів строфічної будови. Далі ми подаємо переклад-білінгву цих поєм з невеликими коментарями та поясненнями.

Поєма перша. На початку твору є напис, що відображає жанровий різновид, – רשׁוׁת הדברות לעשר הדברות – “Вступ до Десяти Заповідей”. Вірш починається з патетичного визнання неможливості висловити подяку Богові: стверджується, що лише “один із тисячі десяти тисяч” здатний на це. Потім автор переходить до образів двох з таких достойних людей – імовірно, алюзія на Мойсея та Йегошуа (Ісуса Навина), заради яких Бог “змінив порядок світобудови” (розділення вод Очеретяного моря перед Мойсеєм та зупинка сонця і місяця за молитвою Йегошуа (Вих. 14:13-31; Іс. Нав. 10:12-14)). Завершується твір величною картиною наближення ізраїльтян до гори Синаю для “отримання двох скрижалей карбованих”.

<p>רשׁוׁת לעשר הדברות אפילו כל נימי בפומי מחלפן גוילי דמתחילי דיו ימי זלפן הדור אגמי לקולמוס ואינשי גליפן זיער דאינון ספיקין חדא לריבוא דאלפין שפי שבחא דברייך יתיר חבה כלפן פלא אומי חשיבין ללמא סוף שלפן מטולא תרין אלפין נהר קמיה אולפן סדר עלמא בדילן</p>	<p>Вступ до Десяти Заповідей (א) Навіть якби всі звуки (ב) мінялися б в устах моїх, (ג) і всі сувої розкрились, (ד) і моря чорнила розбризкались, (ה) повноводні озера для очеретяних паличок були б дані, (ו) і каліграфи би виводили літери гарні, (ז) тільки дехто із нас був би здатний – (ח) хіба лиш один із тисячі десяти тисяч – (ט) промовити краплі хвали, (י) найвищу любов передати. (יא) Бо всі численні народи (יב) зійдуть нанівець у кінці віків. (יג) Адже лише заради двох учнів (יד) стовп навчання саяв. (טו) Порядок світобудови заради них</p>
---	--

<p>ערב לית ליה חולפן פרק לן מענמי/ בגו ימי חולפן צהירין ענני יקר/ דלא לינוק טילפין קבל טוורא דסיני/ קריבין בהר ליפן רגוני לקבולי/ תרין לוחי גליפן שמיא ארכינו/ ובוסמי זלפן תילת כל תליתאין/ ואורייתא אולפן</p>	<p>(ע) Він змінив, <i>ta</i> в Нім переміни нема! (פ) Він вигідно їх відкупив у плінних днів. (צ) Хмари слави саяли, щоб ніг вони не поранили, (ק) до гори Синаю йдучи неухильно, (ר) піднесено наближаючись для отримання двох скрижалей карбованих. (ש) Небеса схилилися і кропили пахощами – (ת) тричі по три рази – і вченням Тори.</p>
--	---

Структура вірша: акровірш, тип віршування – докласичний, основа – *рядок*, завершення якого позначене особливим знаком *revi'a*; будова рядка – *речення* або *словосполучення*, в другій половині помітна внутрішня рима (י- в трьох рядках), що позначає цезуру всередині рядка; рима в кінці рядків майже регулярна (крім неримованого завершення одного рядка (לקולמוס), два різновиди рими – פן, ין-).

Особливості синтаксису: складний умовний період з дієприкметниками в предикативній функції і в *protasis*, і в *apodosis*; східноарамейське закінчення י- [-ē] для множини іменників і дієприкметників як альтернатива ין [-īn] (גיילי דמתיחי); часто трапляється неузгодженість у роді підмета і присудка (ימי זלפן, ואינשי גליפן) (בוסמני זלפן); крім стандартних, можна зустріти й особливі форми генітивних словосполучень (דיו ימי – під впливом акровірша); прямий визначений додаток може вводитися без *nota accusativi* (יתיר חבה, תרין לוחי גליפן, ואורייתא אולפן).

Запозичені слова: קולמוס (< лат. *calamus* = *очерет*), הדור, (грецьке *υδωρ* = вода).

Поема друга. Має назву רשות אחר – “Вступ інший”, тобто наступний після загальноно (див. першу поему). Побудована як розповідь про видіння пророка Мойсея (він не названий тут своїм ім'ям, але говорить від першої особи), яке він бачив третього місяця Сівана – час його сходження на гору Сінай для дарування Десяти Заповідей (Вих. 19-20). Унікальним елементом є перші два рядки, що містять заклик до *метургеманів* (перекладачів) перекласти в усному парафразі Десять Заповідей згідно з правилами. Використовується метафоричний образ Тори як прикраси праведників у майбутньому віці. Цікавою є також алюзія на “чотирьох звірів” з Дан. 7 – пророчо-алегоричного зображення держав-гнобителів народу Ізраїлю: Вавилону, Персії, Греції та Риму.

<p>רשות אחר אציתו למימרי/ הדברין ורברבנין ומלכוון בקימי לתרגומי/ עשרה פתגמין בסיפון גבורתיה גלת על/ ברתיכי אישתא ודינור סוסון דתא הב לן/ בירחא תליתאה סיון הורמני בעת/ מיניה עתיק יומין בכורסון ומינכון בחירין ליואי/ מהקרבין ניהון[ח]ין ועלוון זעית ודחילית/ ואיתהפכו אפיי מגוון לגוון חרצי משתריין/ ומטרפא רוח/ לעילוי אצטלוון טוביה לאזכרה/ אתמליאו כל נפשתא ארוון יהיבת לתפנוקי מלכין/ וסגיעות כל טבוון כל דאכיל בלחמוי/ כדאכיל לחמא דחיון לפורקניה יסוברון/ פרוק מארבע חיון מילת צבע/ זהורין וצבעונין וארגוון נטרי פיקודוי ילבשוון/ יקר ורבו בלא חושבן סכום שית מאה ותלת עסרה/ בשבויו ופנטרין ומרגלוון עניקין לצוארין/ ולרישא הינא מ[ל]וון פיקודייה לכנשת יעקב/ נסיב ליה חוטרין דלבן צביאו ועיבדו/ כפקיד אוהא תלת סאוון קרבת גלוותין/ כמא אזליא בנגוין רהמנא יתיב לן/ מעלוון וזעוון < ומ[ג]ו יון שבטיא דישראל/ שכניתיה תשרי בגוון תוקפיה בשמי שמיא </ אלף אלפין וריבוא רבבן</p>	<p>Вступ перший (א) Слухайтесь слів володарів, князів і царів, (ב) в обов'язку перекласти Десять Заповідей усно. (ג) Сила Його відкрилася їм в огняних колісницях і конях полум'яних. (ד) Він дав їм знання у місяці третьому, в Сівані. (ה) Він підніс мене в час, призначений Давнім Днями, до престолів <i>небесних</i>; (ו) і Левіти з-поміж вас були обрані, щоб спалювати фіміам і жертви. (ז) Я тремтів і наляканий був, і обличчя моє міняло свій колір. (ח) Мої стегна ослабли, і дух трепетав, – підняти покривало я <i>не смів</i>. (ט) Та лиш тільки згадати Його доброту – кожна душа оживає, (י) радість царям дається і безліч всіляких благ. (יא) Кожен, хто хліб їсть <i>тепер</i>, його споживає як їжу гноблення; (יב) <i>але</i> на визволення від Нього сподіваються вони, на порятунок від чотирьох звірів. (יג) Мантії кольорові, сяючі, і барвисті, і пурпурні</p>
--	--

	<p>(א) спасенні будуть вдягнуть – славу і велич невимовну.</p> <p>(ב) Загалом – шістсот тринадцять <i>кольорів</i>, у сапфіри, діаманти і перли.</p> <p>(ג) Намиста на <i>їхніх</i> шиях, а милість рясна – на <i>їхніх</i> головах.</p> <p>(ד) Ці заповіді – для громади Якова, Він вручив йому жезли чистоти.</p> <p>(ה) Вони згодилися і виконували, так як Він наказав третього <i>місяця</i> Сівана –</p> <p>(ו) <i>тоді</i> об'явлення наблизилося, немов води, що приходять на землю суху,</p> <p>(ז) Милостивий [Бог] мешкає серед нас, <i>щоб визволити</i> від журби і смутку і від греків.</p> <p>(ח) Племена Ізраїлю – серед них Його Шехіна перебуває,</p> <p>(ט) а могутність Його – в небесах небес, <i>серед</i> тисячі тисяч і десятків тисяч десятків тисяч <i>ангелів</i>.</p>
--	---

Структура вірша: як і попередня поема, цей твір написаний у формі акровірша з докласичним типом віршування, основа – *рядок*, завершення якого позначене знаком *revi'a*; будова рядка – речення, що містить дві (іноді три) *синтагми*, цезура між якими часто позначена внутрішньою римою (-ן/-ן-, י-/י) або асонансом (-ת-/י-, ה-/ן), проте нерегулярно; майже всі рядки на кінці мають монориму (-ן/-ān), за винятком рядка (א): ופנטרין.

Особливості синтаксису. У цілому виявляється чимало відхилень як від норм морфосинтаксису, так і будови речення, зокрема суфіксальне (*qtl*) та префіксальне (*yqtl*) дієвідмінювання іноді вживається в архаїчному значенні. Так, *qtl*-дієвідміну вжито в *apodosici* складного речення для позначення закономірності (імовірно, з емпатичним відтінком):

טוביה לאזכרה / אתמליאו כל נפשתא ארוון
יהיבת לתפנוקי מלכין / וסגיעות כל טבוון

- (א) Та лиш тільки згадати Його доброту – кожна душа оживає (*qtl*),
(י) радість царів дана (*pass. part.*) і безліч всіляких благ.

У першому рядку неузгодженість підмета і присудка в числі: *אתמליאו כל נפשתא*; а також у роді і числі з абстрактним іменником у формі множини *קרבת גלוותין* *наблизилося об'явлення*.

У двох випадках *yqtl*-дієвідміна використана для позначення теперішнього стану (יטוברון – “сподіваються”); *שכינתיה תשרי בגוון* – *Шехіна перебуває серед них*.

У кількох випадках засвідчене нестандартне вживання прийменників: ב в значенні *nota accusativi*, причому в антитетичній паралельній конструкції аналогічний вираз вживається без *דהיון לחמא* *כדאכיל לחמוי* / *כל דאכיל בלחמוי* – *Кожен, хто хліб свій їсть [тепер], його споживає як їжу гноблення*.

Порядок слів у генітивній конструкції неприродно змінено заради рими: *דינור סוסוון* *вогню коні* замість нормативного *דינור סוסוון* *коні вогню*, тобто *вогненні коні*. Дві генітивні конструкції, що йдуть поряд, мають різні структури: *status constructus* + сполучник + іменник + י + іменник, що свідчить про прагнення до поетичного розмаїття.

Під впливом римування *casus pendens* має нестандартну будову – у функції безсполучникового підрядного речення: *הורמני בעת מיניה עתיק יומין בכורסוון* / *Він підніс мене у час, [що] його призначив Давній Днями, до престолів [небесних]*. В іншому випадку *casus pendens* має звичайну форму: *שבטיא דישראל* / *שכינתיה תשרי בגוון* – *Племена Ізраїлю – серед них Його Шехіна перебуває*.

Дієслово סבר, що керує додатком за допомогою прийменника ל, другий додаток – без прийменника: פרוק מארבע חיון / לפרוקניה יסברון / На визволення від Нього сподіваються вони, [на] порятунок від чотирьох звірів.

Особливості словотворення: закінчення ם в абстрактних іменниках רבו *велич*; множина в значенні абстрактного іменника із закінченням -גלוותין-: ין: *об'явлення* в реченні גלוותין קרבת גלוותין *наблизилося об'явлення* (неузгодження роду і числа). Субстантивований прикметник з артиклем: רחמנא *Милостивий (Бог)*. Абстрактний іменник із займенниковим суфіксом: תוקפיה *могутність Його*.

Поема третя. Дарування Тори зображується як свято заручин Бога та Його нареченої – народу Ізраїлю, а побудова та посвята Скинії Заповіту – як підготовка весільного покою (גנון). Цілком очевидна імітація образів і сюжету біблійної книги Пісні над Піснями, включаючи еротичні елементи в описі краси нареченої в другій половині поеми. Проте з'являються і нові елементи: дарування заповідей Тори як дорогоцінного калиму за наречену, оголошення постанов Тори як читання умови шлюбного договору – *кетуби*. Алгоритм заручин і весілля як образів поєднання Бога та Ізраїлю нав'язана тими ж мотивами, що зустрічаються й у мідраші *Шур га-Шурім Рабба*. Цікавим явищем є використання числових метафор: “п'ять сяючих кілець” – п'ять книг Тори, “триста шістдесят п'ять перлин” – кількість позитивних заповідей Тори, “двісті сорок вісім смарагдів” – число негативних заповідей.

<p>רשת אחר ארע רקדא / שמיא זמרו כד אריס קיריס לברתיה דיעקוב/ במיפקה לחירו באצבעתיה יהב לן/ חמש עיזקן דנהירו ועל כל עיזקא ועיזקא/ארבע (ארבע) טבעין בבהירו גבילן בצדקא/ חתימן בחנא נקישן בחיסדא/ טבעין בחיסנא דהב אוברזא/ אינון עזקיא אחסנא חמש ספרי אוריתא/ מוהרא דמטרונא הוא יהב בידה/ עשר יקינתיא מוהרא קמאה דחביביא ותלת מאוון ושתין וחמש מרגלייא מוהרא קמאה דמחבביתא/ באפרי אפריא זמרגדין ארבעין ותמניא ותרתיין מאוון מתליין על צוארא/ דכלתיה ובסיוון חטף לארוסתיה/ מבין בתריא בחוון כד ארתיק על תרעא/ והוות דמכא בתוון טען יתה/ כד על גדפי נשרין ואוכיל יתה סילווא באורתא/ ומנא בצפרין ימא בזע לה גנון בסני/ קטר לה בזיהורין ומלאכיא שושבינין/ ומשה בר גנון בפנטירין כליל מלכה ברישה/ ועל ידהא שירין עגילין באוונהא/ וקדשיא טבע אנחירין לבושא דרקמה/ מסנה דססגונין מציירין לבוש שזיר ותכלא/ הות פריומא בשופרין מביתא דאבוהא/ כד אתת למיפק אעלת לארוסתיה/ תרעין דקסמ(ט)רין/ בעיבדתיה למורפק בעביד ונקביל משתעיין בתריהון/ דלא לפקפק ויתפרשוון קדם חתנא ויחדו/ וכלתא תידן בדיספק סלים אתקבע לה/ דתיסק לגנונא מצורתיה דאבוהא/ לכורסיה דחתנא עדרין בה/ שבעין בתולין לשנא דליהוון כמכא דחלבא/ על דובשא לאתלבנא פרת למיקטר במדברא/ גנון נהורא לארוסתא</p>	<p>Ще один вступ (x) Земля танцювала і небо співало, Коли Господь заручився з дочкою Якова, виводячи її на свободу. (б) Своім перстом Він дав їм п'ять сяючих кілець; І для кожного кільця – чотири блискучих печатки. (ג) Межі праведності були запечатані милостиво, Посилені доброю волею, закарбовані силою. (ד) Кільця з чистого золота вони успадкували: П'ять книг Тори були калимом за наречену. (ה) Він дав Десять Заповідей Своєю рукою – Своім улюбленим як калим за наречену. (ו) І триста шістдесят п'ять перлин – Тим, кого полюбив, Він дав як калим за наречену, хоч вони – лише порох і попіл. (ז) Двісті сорок вісім смарагдів Покладено на шию Його нареченої та на її уста. (ח) Він вихопив саме її для заручин серед інших дівчат у видінні, Коли Він гримів у ворота, а вона спала в кімнаті. (ט) Він носив її немов на крилах орлиних І годував її пагонами увечері та манною вранці; (י) А вдень Він приготував для неї весільні покої на горі Синай, прикрасив їх сяйвом, А ангели-дружки і Мойсей-царедворець – коштовностями. (יא) Корона цариці була на голові у неї, а на її руках – браслети; Круглі щити в її вухах, священні монети – в її ніздрях.</p>
--	--

Господь заручився з дочкою Якова; כד ארתיק על תרעא והוות דמכא בתוון – коли Він гримів у ворота і стукав у кімнату її; 7 + імперфект: דתיסק לגנונא – щоб до весільного покою піднялася; לגנונא דתיסק – щоб піднялася до весільного покою; 7 + інфінітив: דליהוון כמכא – щоб були недоторкани; דהלבא – щоб бути [чистою], мов молочний соус; דליהוון צנועין – щоб були недоторкани; підрядні означальні: דנהירו – ті, що сяяли (= сяючі).

Трапляється нестандартний порядок слів, наприклад, у підрядному реченні – обставина перед сполучником כד ארת למיפק דאבוהא כד – Из дому батька свого коли вона вийшла, щоб іти... Порядок змінено для підтримки акровірша.

Прямий додаток іноді вводиться за допомогою прийменника לברתיה – אריס קיריס – Господь заручився з дочкою Якова; в інших випадках – за допомогою частки ית: יתה – її.

Досить часто вживаються конструкції з інфінітивом, зокрема у сполученні з особовим дієсловом: כד ארת למיפק – коли вийшла вона, щоб іти (= йдучи); або в адвербіальному звороті: במיפקה לחירו – виводячи її на свободу. Вираз іменник ל + інфінітив вживається для характеристики іменника: בעיבדתיה למורפק – ювелірної роботи (букв.: робота карбування).

Вживання генітивних сполучень дуже різноманітне, і поряд зі стандартними формулами зустрічаються відхилення від норм синтаксису і граматики арамейської мови. До нестандартних належать такі конструкції: דהב אובריזא – золоті кільця, pomen rectum винесено наперед; קדשיא טבע – священні монети (букв.: священні монета, причому перше – в status emphaticus); черевики в однині + 7 + прикметник у множині דססגונין – черевики червоні гантовані.

Каузативна порода *aphel* вживається для позначення простої дії: אעלת לארוסתיה – вона піднялася.

Моделювання речення з давньоєврейською конструкцією *wuqtl*, що невластива арамейській мові: ויתפרשון קדם חתנא ויחדו וכלתא תידן בדייספק – Пояснені нареченому були ці правила, і Він радів; і наречена веселилася, [сидячи] в паланкіні.

Зустрічається лише одна перифрастична конструкція הוות + дієприкметник: הוות דמכא – вона спала.

Неузгоджені прикладки: מלאכיא שושבינין – ангели-друзьки (весільні), один іменник з артиклем, інший – без; שבעין בתולין לשננא – сімдесят дівичь-народів, іменник “дівичі” має закінчення чоловічого роду.

Словотворення. Абстрактні іменники із закінченням ירו: זיהורין – сяйво, זמרו – рими з у формі множини із закінченням ין: זיהורין – сяйво.

Поема четверта. Має назву לא יהיה לך – “Нехай не буде в тебе [інших богів]”, тобто вона написана як коментар до Другої Заповіді Декалогу. Поема сюжетна: вона є розширенням біблійної історії про вавилонського царя Навуходоносора та трьох юнаків-євреїв, що відмовилися вклонитися золотому ідолу (Дан. 3). Автор поеми розширює сюжет, особливо ускладнюючи і драматизуючи сцену діалогу між спокусником – царем Навуходоносором (він названий тут “карликом”, можливо, ще й через співзвучність арамейського נסא з коренем נסה – випробовувати, спокушати⁴) – та юнаками. Мета поеми – заклик до народу Ізраїлю не піддаватися на спокуси ідолопоклонства навіть перед загрозою смерті. Характерною рисою є метафора “весільного покою” (גנון בית) для позначення Єрусалимського Храму (див. першу поему).

<p>חנניה מישאל ועזריה אודעו שמיא דקודשא בריך הוא לעין כל חייא כד טעין להון נסא והכדין אמר להון נסאון גר להאיתו כרועו לצלמי/ לולבי דתמר/ אמ איתבוננו מא דעבדית לכון/ עד דאתון בציון ארמית צדיא/ בגו בית גנוניה דקיריס דידכון</p>	<p>Хананія, Машаель та Азарія сповідували ім'я Святого, Благословенний Він, перед усім живим творінням, коли наблизився до них Карлик-Спокусник і сказав: (8) “Підійть і поклоніться моему ідолу, несучи пальмові гілки”, – сказав їм Карлик-Спокусник.</p>
---	--

<p>תיהוֹוְחוּ תלֹום/ צֵא יִנְמִיה לְרֹן/ שֵׁ פֶטֶל לְאִית</p> <p>בִּבּוֹנֵן דְּלֵעִיל/ בִּיה רַחֲצִינָן/ אִמֵּר חֲנַנְיָה בִּיה אֲנָן רַחֲצִינָן/ מִן שְׂמֵי טְלִיּוֹתָן/ אִמֵּר מִישָׁאֵל רִיחֵמֵר עֲזָבִיה אֲנִי יִקְדִין/ וּבִיה לֹא כִפְרִין/ א</p> <p>יְהוֹוְחוּ תלתֶךְ/ צֵאוּי לֵלֵא יִפְרִין/ בֵּא כִנֵּן לֹא</p> <p>נִסְאֵהוֹן נִמֵּר לְגַרְמִינֵן אֲתוֹן גְּרַמִּיכּוֹן לְמִקּוֹד/ א גּוֹפִיכּוֹן יִתְעַבִּיד קִטְם/ בְּגוֹ אֲתוֹן נוֹרָא גְּבוּרָה וּדִינָמוֹס אִית בִּאלֵהֲכּוֹן/ הוּא יִשְׁיֹזְבִינְכּוֹן מִן יָדֵי</p> <p>תיהוֹוְחוּ תלֹום/ צֵא יִנְמִיה לְטֶרֶן/ שֵׁן פִּית לֹא</p> <p>דְּחַלְתָּא דְּצִלְמָא/ לִית הוּא בְּלִיבָא/ אִמֵּר חֲנַנְיָה שְׂאֵלְמֵר מִלִּדְע דְּפִטְרוֹנֵן דְּתִיאוֹרֵן יִתְךְ/ א דְּמוֹת דְּצִלְמָךְ/ לִית אֲנִי פִלְחִין/ אִמֵּר עֲזֵרִיָּה</p> <p>יְהוֹוְחוּ תלתֶךְ/ צוּוּי לֵלֵא יְהִרִין/ בֵּא כִפְנֵן לֹא</p> <p>נִסְאֵהוֹן נִמֵּר לְהִיךְ כִּפְרִיתוֹן/ דְּלֵא לְמַכְרוּע לְצִלְמִי/ א הֵאִידְנָא אִי לֹא אֲתוֹן כְּרַעִין/ קִדְם אֲנִדְרֵטִי הֵאִית לְכוֹן לְמִידְע/ דָּאֲתוֹן כְּרַעִין/ דְּלֵא בְּטִיבּוֹתְכּוֹן</p> <p>תיהוֹוְחוּ תלֹום/ צֵא יִמִּיה לְטֶרֶן/ שֵׁן פִּית לֹא</p> <p>וּמָה אֲנִי אִמְרִין/ לְאֵא-לֵהָא דְּשְׂמִיָּא/ אִמֵּר חֲנַנְיָה וְהוּא גְּלִי/ עֲמִיקְתָּא וּמִסְתַּרְתָּא/ אִמֵּר מִישָׁאֵל וְעִימִיָּה שְׂרִי נְהוֹרָא/ וְחִשׁוּכָא לִיָּה גְּלִיָּא/ אִמֵּר עֲזֵרִיָּה</p> <p>הוּ >תלתיהוֹוְךְ/ צוּי לֵא יְהִין/ בִּלֵּא כִפְרֵנֵן לֹא</p> <p>זִרְיָק אֲנָא יִתְכוֹן/ לְגוֹ אֲתוֹן נוֹרָא מְכַתְּפִין/ < [blank space in MS] נִסְאֵהוֹן נִמֵּר לֵהָא זְעִיף אֲנָא עֲלִיכּוֹן/ דָּאֲתוֹן מְרִדִין עֲלִי/ וְעַל צִלְמִי זִמֵּן דְּתִשְׁמַעוֹן קֵל קִרְנָא מְשֻׁרְקִיתָא/ כְּרוּעוּ קִדְם צִלְמִי</p> <p>טֶרֶן/ שְׂמִיָּה לֹא יָנוּם/ צוּחוּ תלתיהוֹוְךְ פִּת לֵא</p> <p>חִי וְקִיִּים/ הוּא פִטְרוֹן דִּידֵן/ אִמֵּר חֲנַנְיָה חֶבֶל עַל בְּנִין/ דְּכִפְרִין בִּאֲבוּהוֹן/ אִמֵּר מִישָׁאֵל חֶס לֵךְ/ דְּנִכְפּוֹר בְּנַעֲבָד וּנְקַבִּיל/ אִמֵּר עֲזֵרִיָּה</p> <p>יְהוֹוְךְ/ צוּחוּ תלתוּי לֵא יְהִין/ בִּלֵּא כִפְרֵנֵן לֹא</p> <p>נִסְאֵהוֹן נִמֵּר לְהַטְבַּחִית וּנְכַסִּית גּוֹזְלוּי דְּצִיּוֹן/ א טְאִיסְנָא וּנְהִימְנָא/ כִּאֲרִיָּא בְּגוֹ בִּיה/ גְּנוּבִיָּה דְּקִירִיס דִּידְכּוֹן טְלַקִּית רִישִׁי יִנְקִיכּוֹן/ וְלֹא פִרְיָק יִתְכוֹן</p> <p>תיהוֹוְחוּ תלֹום/ צֵא יִיָּה לְרֹן/ שְׂמֵן פֶּטֶל לֵא יִיתִי וְיִי עֵלְךְ (עֵלְךְ)/ נִסְסָא מָא אֲתִּמְחַסְד/ אִמֵּר חֲנַנְיָה</p>	<p>(א) “Погляньте, що я зробив для вас, хто все ще залишився на Сіоні: (א) спустошення на місці Весільних Покоїв вашого Господа!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(ב) “Ми надію покладаємо на нашого Отця, що на висоті!” – сказав Хананія. (ב) “Ми від юності надіємося на Того, Хто на небесах!” – сказав Мішаель. (ב) “Заради Нього ми будемо спалені <i>живцем</i>, але не зречемося Його!” – сказав Азарія.</p> <p>“Ми не відречемося і не зрадімо Його!” – всі троє вигукнули.</p> <p>(א) “Ви рішення ухвалюєте, що обернеться спаленням для вас!” – сказав їм Карлик-Спокусник. (א) “Ваші тіла загинуть. І перетворяться на попіл у палаючій печі! (א) Невже є сила і влада у вашого Бога, щоб врятувати вас від моєї руки?!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(ד) “Немає страху перед ідолом у моєму серці!” – сказав Хананія. (ד) “Нехай відомо буде тобі, що наш Заступник спостерігає за тобою!” – сказав Мішаель. (ד) “Ми не поклонимось образу твого ідола!” – промовив Азарія.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(ה) “Як посміли ви не вклонитися моєму ідолу?” – сказав їм Карлик-Спокусник. (ה) “Отже, якщо ви не вклонитесь моєму боввану, (ה) то нехай буде вам відомо, що проти своєї волі ви зробите це!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(ו) “А що ж тоді ми скажемо Богові Небесному?” – відповів Хананія. (ו) “Але ж Він відкриває глибини й таємниці!” – сказав Мішаель. (ו) “І світло перебуває з Ним, і темрява відкрита перед ним!” – промовив Азарія.</p>
--	--

<p>יְלִיף לְךָ מִן פְּרֵעָה רְשִׁיעָא/ דְּקִדְמוּי מִינְךָ/ אִמֵּר מִישָׁאֵל יְחִיד הוּא אֱלֹהֵנָא/ דְּתִיאֹרֵן יִתְךָ/ אִמֵּר עֲזַרְיָה</p> <p>יְהוֹזֵן תְּלַתְךָ/ צוּחֲוֵי לְלֵא יְהִרְיִן/ בְּאֵ כַפְּן לְאֵן</p> <p>כּוּלָּא אֵנָּה מְמַלְלָא/ עֲלִיכּוֹן לְחִירוֹ/ אִמֵּר לְהוֹן נִנְסָא כָּל סְנַקְלִיטִין דִּידִי/ קוּדִין וְכַרְעִין/ וְאִנְשׁ לֹא מֵרַד כִּיִּד אֲתוֹן בְּדַמּוֹת רוּחֲכוֹן/ דְּלֵא בְּעִיתוֹן לְמַכְרוּע לְצַלְמֵי</p> <p>וְחוּ תְּלַתִּיהוֹןָנוּם/ צֵא יֵיָה לְטִרְן/ שְׁמֵן פֶּתֶל לְאֵי</p> <p>לִית אֲנִן מְשַׁגְּיחִין עֲלֶךָ/ וְעַל צַלְמֶךָ/ אִמֵּר חֲנַנְיָה לִית אֲנִן חֲשִׁשִׁין לְאֱלֹהֵהָא/ דְּבֵר נִשׁ שְׁפַכְיָה/ אִמֵּר מִישָׁאֵל לְזֵה אֲלֵי דְזַמְרִינָן בִּימָא/ אֲנַחְנָא דִּילֵיהָ/ אִמֵּר עֲזַרְיָה</p> <p>חוּ תְּלַתִּיהוֹןָךְ/ צוּחֲוֵי לֹא יְהִרְיִן/ בְּלֵא כַפְּרָן לְאֵן</p> <p>שְׁדַרְךָ מִישְׁךָ וְעַבְדֵּךָ נְגוּ מֵאֹרִיתָא דְּמִשָּׁה/ אֲסַתְּכוּלוּ וְהִגּוּ מְדַבְּרִיתוּ וּפְלַחִיתוּ סְמוּי/ וְלֹא סְגוּי</p> <p>יְחֹחֵם/ צֵא יְנֹהֵה לְךָ/ שְׁמֵן פְּטַרְתֵּל לְאֵי</p> <p>נְחַנָּא נְהִירִין בְּקִימּוּי/ אִמֵּר חֲנַנְיָה נְטוּרֵי פּוֹם מְלַכָּא בְּמוּמֵי/ אִמֵּר מִישָׁאֵל נִיתִיב גּוּלְגַלֵּי אֲרַנּוּבֵי וְזִימֵי/ אִמֵּר עֲזַרְיָה</p> <p>גְּרִינָן וְאֵ כַפְּן לְאֵן</p> <p>נִסְאֹן נֵרֵי לְהַסְפִּיקוֹן דְּפוּסֵי/ דְּמִשְׁתַּמוּדְעֵי מִיְהוּדָאֵי/ אִמֵּר סְמִנֵי צִיירִיתוֹן/ בְּכוּתְלֵי צַלְמֵי כְּשִׁדָּאֵי סְבִרִיתוֹן הַכָּא לְמַעְבַּד/ צַלְמֵי הַצְּדָאֵי</p> <p>וְטִרְן וְגַן פֶּתֶל לְאֵי</p> <p>עַל דְּנָא/ לְהַתְּבוּךָ לֹא חֲשִׁשִׁין/ אִמֵּר חֲנַנְיָה עֵילָאָה יְכִיל לְשִׁזְבוּתוֹן מִן יָדֶךָ/ וּמֵאֲתוֹן שְׁחִין/ אִמֵּר מִישָׁאֵל עֵבִיד אוּ לֹא עֵבִיד/ נִיתְרַמֵּי פְּשִׁיחִין/ אִמֵּר עֲזַרְיָה</p> <p>יְהוֹזֵן תְּלַתְךָ/ צוּחֲוֵי לֹא יְהִרְיִן/ בְּלֵא כְּנָן לֹא</p> <p>פִּיִּסְקֵי וְרִגּוּשֵׁי/ אֲפַתִּיתוֹן לְצַדּוּ וְסִבּוּ נִנְסָאָהוֹן מֵרֵ לֹא פִּרִיסְנָא לְכוּן וִילוֹן פִּיִּטְקוֹן/ שְׁקוּלוּ וְכוּתוּבּוּ פִּיקוּדֵי/ לְמִיִּטֵּר לְתַלְתָּא יוּמִין תּוּבּוּ</p> <p>יְהוֹזֵן תְּלַתּוֹם/ צוּחֲוֵי יְנֵה לְרִין/ שְׁמֵן פֶּתֶל לְאֵי</p> <p>פִּיִּטְקָא קִמְאָה אִם אֲנִשְׁיָן שׁוּם אֱלֹהֵנָא/ כְּתַב חֲנַנְיָה פְּרוּסְטַגְמָא תְּנִינָא/ הֵלֵא יֵי יְבִדּוּק יֵת דִּינָאֵי/ כְּתַב מִישָׁאֵל פְּרִישׁ יֵאוּת/ אֵרִי עֲלֶךָ אֵיתְקַטְלָנָא/ כְּתַב עֲזַרְיָה</p>	<p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – всі троє вигукнули.</p> <p>(ז) “Я вкину вас зв’язаними до печі палаючої!” – сказав Карлик-Спокусник їм. (ז) “Я гніваюсь на вас за те, що ви повстали проти мене і мого ідола! (ז) У ту мить, коли ви почуєте голос сурми і сопілки, впадїть і вклонїться моему боввану!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дрїмає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(ח) “Він є Живий і Суций – Захисник, що буде судити <i>vcix!</i>” – сказав Хананїя. (ח) “Горе синам, що зраджують своїх батьків!” – промовив Мішаель. (ח) “Далекі ми від того, щоб зрадити Його в тому, що ми робимо і слухаємо!” – відповїв Азарїя.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – всі троє вигукнули.</p> <p>(ט) “Я вигубив і перерїзав пташенят Сїону, – сказав Карлик-Спокусник. – (ט) Ми скаженїлі і ревли як леви серед Весїльних Покоїв вашого Господа; (ט) Я кидав додолу голови ваших дїтей, а Він не рятував їх!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дрїмає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(י) “Нехай лихо спїткає тебе, Карлику-Спокуснику! Кого ти зневажаєш?!” – сказав Хананїя. (י) “Хоча б навчився ти від нечестивого фараона, що був перед тобою!” – промовив Мішаель. (י) “Є один лиш наш Бог, який спостерїгає за тобою!” – сказав Азарїя.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(כ) “Все, що я накажу стосовно вас, буде виконано! – сказав спокусник. – (כ) Всї мої радники падають і вклоняються, і нїхто не бунтує. (כ) Якї ж ви впертї духом, що не вїдповїдаєте на моє прохання впасти й поклонитися моему ідолу!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дрїмає!” – вигукнули усі троє.</p>
--	---

<p>תָּהוּ תִלְדָּךְ / צוֹהוּי לֵא יִהְיֶינָה / בְּלֹא כַפֵּן לֵאנֹן</p> <p>צְרוּפֵי וּמִיתְבִּינֵהוּ לִינוּקָא / לְמִיקְרִינְהוּ כַחֲלִיל סֵאָן נִיָּד לְהוֹפֵק צוּוּחִינְהוּ פְרוּס / כֹּל אֲנָמִי / וְקוּמִי כֹל חִיל צִלְמֵ אֲנַפּוּהִי / אִישְׁתַּנִּי בְנֵס / וְקִצְפָּ שְׁחִיל</p> <p>טָן פֶּת לֵאִי</p> <p>צְרָצְרָא לְכִלְבָּא / שׁוּיֵת לְאַבּוּרִי / אֲמַר חֲנַנְיָה צְבִינָן רְבוּכָא דְקַדִּישׁ / וְעִיר לְאַחוּיִי / אֲמַר מִישָׁאֵל צְתִינָן בְּמִזְאָ שְׁבַעֲא / עַל דְּחִזִּי לְמִזְיָה / אֲמַר עֲזַרְיָה</p> <p>יְהוֹן תִּלְתָּן / צוֹהוּי לֵא יִהְיֶינָה / בְּלֹא כַפֵּן לֵאנֹן</p> <p>נְסֵאָן נֵר לְהַקְרָא דִּירְמִיָה / לְבַטּוּלֵי רִישֵׁיהּ שְׁרִיתוּן / אֲמַר קִיּוּמִי סִיפִיָּה צְבִינָא / דְּכִי מְרֹדֵי הַתְּגֵרִיתוּן קְרָא לְגוּבְרִין דְּבַחֲלִיָּה / לְמַכְפְּתִינְהוּ וּמְרַמִּינְהוּ / לְאַתּוּן נֹרָא</p> <p>יְהוֹן תִּלְתָּם / צוֹהֵא יִנְה לְרוּן / שְׁמִן פֶּתֵת לֵאִי</p> <p>רְבִנּוּתָא בְּסַכְנַתָּא / לֹא שְׁנוּ בְּסַרְבְּלָא / פִּטְשָׂא וְכַרְבְּלָא רְמִיּוּ לְגוּ אֲתוּן נֹרָא כְּפִיתִין / וְלֹא אִינְזַקּוּ בְּהַבְלָא רִיחַ נֹר לֹא עֵדֵת בְּהוּן / בְּגוּשְׁמִיָּהוּן לֹא שְׁלַט הַבְלָא</p> <p>דְּיֵי לֵאִי יִהְיֶינָה / בְּלֹא כַפֵּן לֵאנֹן</p> <p>שְׁלַח מֵלַךְךָ תְּקִיף מֵלֹאכָא גְבַרִיאֵל / דְּטָאִיס עֲלֵמָא בְּתֵרִין טִיסִי</p> <p>שְׁגַר מִלְבַּד / וְאִינְ[י]ן מְלַגִּיּוּ / וְעַבְדֵּי נִיסִי בְּגוּ נִיסִי שִׁיתָא אִיתְעַבְּיְדוּ בְּהַ / בְּיוּמָא דְּאִיתְסִיָּאוּ הוּגְנִיסִי</p> <p>יְהוֹן תִּלְתָּם / צוֹהֵא יִנְה לְרוּן / שְׁמִן פֶּתֵת לֵאִי</p> <p>תּוּה נְנִסָּא / וְקַם בְּאַתְבַּהֲלָא / כַּד חֲמָא אַרְבַּע שְׁרִיין / מְהַלְכִין בְּגוּ נֹרָא</p> <p>תִּיתּוּ וּפּוֹקוּ / עַבְדוּי דְּעִילָאָה / מֶלֶךְ מִלְכִין תְּמַהוּי וְאַתּוּי / אִישְׁתַּעוּ כַּמָּה רַבְרַבִּין / נְצַחְנוּי בְּקִרוּי פִלְכִין</p> <p>יְהוֹן תִּלְדָּךְ / צוֹהוּי לֵא יִהְיֶינָה / בְּלֹא כַפֵּן לֵאנֹן</p> <p>הִלְלוּ קִדְּם יֵי עַמְמִיא / אֲמַר חֲנַנְיָה שְׁבַחְנוּיָה כֹּל אֲוִמִיא / אֲמַר מִישָׁאֵל אַרְוּם תְּקוּף / עַלְן טוּבִיָּה דְּבִשְׁמִיא / אֲמַר עֲזַרְיָה וְקוּשְׁטָא דִּיֵּי לְעַמִּיא / אֲמַר גְּבַרִיאֵל</p>	<p>(ל) “Ми не зважаємо ні на тебе, ні на твого ідола!” – сказав Хананія.</p> <p>(ל) “Ми не сумніваємося, що наш Бог може зробити чудо, щоб погасити вогонь!” – сказав Мішаель.</p> <p>(ל) “Це мій Бог, якому ми співали на морі!” – промовив Азарія.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – вигукнули всі троє.</p> <p>“Шедрах, Мешах і Авед-Него, (מ) Порухте Тору Мойсееву та ін. (מ) Будьте сліпими до Його слів та до богослужіння і не <i>zgađuyte</i> їх більше!”</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім'я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(א) “Ми сьяти будемо, заповіт Його виконуючи!” – сказав Хананія.</p> <p>(א) “Присяги Цареві Небесному ми вірно триматимемося!” – промовив Мішаель.</p> <p>(א) “Ми житимемо навколо скарбів незліченних!” – відповів Азарія.</p> <p>“Ми не зрадімо Його...” і т. д.</p> <p>(ב) “Я відкидаю уявлення, що юдеї їх визнають!” – сказав їм спокусник.</p> <p>(ב) “Я викарбував халдейські знаки на зворотній стороні мого ідола –</p> <p>(ב) Я пояснив їм, як вклонятися моєму ідолу належно”.</p> <p>“Є у нас Захисник...” і т. д.</p> <p>(ע) “Не боїмося ми бути спаленими за це!” – сказав Хананія.</p> <p>(ע) “Всевишній може врятувати нас від твоєї руки і від гарячої печі!” – сказав Мішаель.</p> <p>(ע) “Вклонятися чи не вклонятися – <i>за цей вибір</i> ми будемо вкинуті до печі зв'язаними”, – сказав Азарія.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – всі троє вигукнули.</p> <p>(פ) “Подумати і рішення прийняти – така можливість буде кожному дана, – сказав Карлик-Спокусник. –</p> <p>(פ) Ми відокремили для кожного завісу і дали табличку, тож зважте й напишіть.</p> <p>(פ) Мій наказ: три дні у в'язниці ви будете сидіти”.</p>
---	---

	<p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(Ⓛ) Табличка перша: “Чи знехтуємо ми ім’ям нашого Бога?” – Хананія написав.</p> <p>(Ⓛ) Рішення друге: “Хіба Господь не змусить нас відповідати на Суді?” – написав Мішаель.</p> <p>(Ⓛ) “Відповідне рішення – нам належить убитими тобою бути”, – написав Азарія.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(Ⓛ) “Нехай юнак буде переплавлений і прославлений у спокусі!” – суворо наказав Карлик-Спокусник.</p> <p>(Ⓛ) Та кожен із ватажків військових скрикнув, і кожен воїн, і <i>кожен</i> той, хто стояв:</p> <p>(Ⓛ) Обличчя ідола змінилось через чудо і сильний <i>Божий</i> гнів!</p> <p>“Є у нас Захисник...”</p> <p>(Ⓛ) “Звук цвіркуна для пса звучить немов тривога”, – сказав Хананія.</p> <p>(Ⓛ) “Наше рішення – прагнення святості і підтримки для братів <i>наших</i>”, – промовив Мішаель.</p> <p>(Ⓛ) “Наш послух спонукає очевидця присягати за правдивість наших слів”, – сказав Азарія.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – вигукнули усі троє</p> <p>(Ⓛ) “Покличте Єремію-<i>пророка</i>, щоб скасувати його посаду, – вони-бо були підпорядковані <i>йому!</i>” – сказав Карлик-Спокусник.</p> <p>(Ⓛ) “Моїм остаточним рішенням є страта бунтівників!”</p> <p>(Ⓛ) Він наказав воїнам свого війська зв’язати його [<i>Єремію</i>] і вкинути до палаючої печі.</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(Ⓛ) Керівництво народу в небезпеці; <i>та</i> нижній одяг <i>юнаків</i>, штани і тюрбани не ушкоджені <i>вогнем</i>.</p> <p>(Ⓛ) Їх кинули всередину палаючої печі зв’язаними, та вогонь не зашкодив їм.</p> <p>(Ⓛ) Навіть запаху диму не було від них чутно, і вогонь не мав влади над тілами їхніми.</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!”</p>
--	---

	<p>(ש) Він послав ангела сильного, ангела Габріеля, що <i>перед тим</i> двічі облетів навколо світу.</p> <p>(ש) Він звільнив їх сам, і нікого не було поряд з ним; чудо з чудес він здійснив:</p> <p>(ש) Джерело води утворилося в печі в той день, коли шляхетні юнаки були випробувані.</p> <p>“Є у нас Захисник, і Його ім’я не дримає!” – вигукнули усі троє.</p> <p>(ת) Карлик-Спокусник був вражений і стояв збентежено, коли він побачив чотирьох князів, що ходили серед вогню.</p> <p>(ת) “Прийдіть і принесіть, о раби Всевишнього, хвалу Царю царів!</p> <p>(ת) Прийдіть і подивуйтеся з цих великих людей, що переможцями стали у сильній спокусі!”</p> <p>“Ми не зрадімо Його і не будемо твоїми!” – вигукнули всі троє.</p> <p>“Співайте перед Господом, о народи!” – сказав Хананія.</p> <p>“Хваліть Його всі племена!” – промовив Мішаель.</p> <p>“Бо Він Всемогутній, Піднесений – відкрилася нам доброта Його небесна!” – проголосив Азарія.</p> <p>“І праведність Господа – навіки!” – сказав Габріель.</p>
--	--

Поема має складну архітектуру, що базується на ритмічному чергуванні поетичних рядків: 3 рядки (починаються з однієї й тієї ж літери алфавіту) – промова Карлика-Спокусника, 3 рядки – відповідь юнаків (починаються з наступної літери алфавіту). Після кожного “куплету” з трьох рядків з’являється рефрен, після слів Спокусника:

יהוון תלתום צוהי ינה לרן שמין פטת לאי

“Є у нас Захисник – ім’я Його не дримає!” – вигукнули троє юнаків.

Після відповіді трьох юнаків:

תיהוון תלך צוהי ללא יהרין בא כפון לא

“Ми не зрадімо – не будемо твоїми!” – вигукнули всі троє.

Таке чергування звертань Карлика-Спокусника і відповідей єврейських юнаків повторюється *десять разів*: десять “куплетів” – слова нечестивого царя (всього 30 рядків, по три на кожну літеру алфавіту), і десять – відповіді (ще 30 рядків). Весь діалог охоплює 20 літер алфавіту (від א до ר); рядки, що починаються на дві останні літери (ש і ת), присвячені розповіді про чудове визволення юнаків ангелом Габріелем (Гавріілом). До того ж весь акровірш має обрамлення: короткий вступний прозовий пасаж на початку та віршовану доксологічну кінцівку.

Тип віршування – докласичний; основа – рядок, завершення якого позначене спеціальним знаком; рима вкрай нерегулярна, з’являється спорадично: -ן-ן тричі (включаючи рефрен); -יה- двічі; рима-повтор слова צלמי – двічі, -כון- двічі (+ рефрен -הון-); -כין- тричі, -גו- тричі, -דאי- двічі, -סי- двічі, -בו- двічі, -היל- двічі, -לא- тричі. Подекуди трапляються випадки внутрішньої рими, що позначає цезуру в середині рядка: -מיי- тричі, -ייה- тричі, -א-א- в чотирьох рядках, рима-повтор слова רועין – двічі; асонанс [ān] – двічі.

Словотворення. Абстрактні дієслова із займенниковими суфіксами та артиклем: טיבותכון – *воля ваша*, צבינן – *бажання наше*, צתינן – *послух наш*; або з означеним артиклем: רבנותא – *влада, керівництво*; סכנתא – *небезпека*.

Поема п'ята. Присвячена Третій заповіді, про що свідчить її назва – “Не промовляй [імені Господа надаремно]” (לא תשא). Проте застережень щодо благоговіння перед іменем Бога у творі не зустрічається, натомість автор зображує видіння пророка Мойсея, коли той був на горі Синаї. У видіннях передано велич і красу престолу Всевишнього і могутність Його панування над світом, виразно присутня ідея благоговійного трепету перед Ним. Розповідь ведеться від першої особи. У поемі присутні численні алюзії на видіння пророка Єзекіїля (Єзек. 1–10), на Книгу Пророка Даниїла (עתיק יומין, Дан. 7:9), а також на апокрифічні твори, зокрема на Книгу Еноха. Як і в попередніх поемах, присутній мотив Нареченої Бога – алегоричного зображення народу Ізраїлю, – що стоїть по правиці Його престолу.

<p>לא תשא אמר משה/ כד סליקית למרומא איתפחהו לי תרעי שמיא וחמית מה בעיליא:</p> <p>חמית בריוא בענוניה דיתיב על טועניה וכלתא ליה בימיניה ודחילית מיניה</p> <p>חמית גיבר גיברין דמשתי רקיעא מן נורין וטפחית במיין קרירין ומיא לא חסירין</p> <p>חמית דטאיס/ וקא מעלי ורחמין מתמלי וכעתיק יומין מתגלי והוא מתחמי מילי</p> <p>חמית הדורא פריס כי נשרין בשופרא דלא תחמי עינא דסיקרא מה דהוה עביד בטומרא</p> <p>חמית וותיקא תמיך ונפלין סמיך מרומם וממיך והוא ער ולא דמיך</p> <p>חמית זה אלי ענוון וגאות עימיה יהיבן מחי ומסי מתכוון אלף אלפין/ ורבווא רבבן</p> <p>חמית חייה וגיברא ממית ומחיייה בגבורה צייר בקבלא/ ומפיק לנהורא בלא בוציין ולא מנרא</p>	<p>Не вимовляй! (א) Сказав Мойсей: «Коли на висоту піднявся я, ворота небес відкрились для мене, і я побачив те, що на висотах.</p> <p>Я бачив (ב) Творця на Його хмарі, що сидів на Своему престолі, і Його наречену по правицю від Нього, – і стало страшно перед Ним.</p> <p>Я бачив (ג) Володаря сильних <i>ангелів</i> – <i>тих</i>, що небо зі світла сплітають; поринув я в холодні води, і води ті були безмежні.</p> <p>Я бачив (ד) Того, Хто летів, і став наді мною, і милості сповнився. І коли Давній Днями відкрився, Він видимим для мене став.</p> <p>Я бачив (ה) славу, що велично, мов орли, ширяла <i>в небі</i>, – жоден прискіпливий погляд не бачить, із чого зроблена вона, – то таємниця.</p> <p>Я бачив (ו) твердь міцну, а поряд велетні – на висотах та внизу; та Він пильнує і не спить.</p> <p>Я бачив: (ז) ось мій Бог – упокоримось <i>Йому</i>, і славу дав Він нам величну; вражає Він, і Він же зцілює – надію покладають тисячі тисяч і десятки тисяч десятків тисяч <i>на Нього</i>.</p> <p>(ח) Я бачив істот живих і Мужа, що вбиває і воскрешає могутньо, <i>Хто</i> творить темряву і світло виводить без кресала і без світильника.</p>
---	---

<p>חמית טבע מאזניא בקושטא תליא/ תיקלא זיווגיא דמסכנייא ודעתיריא חמית יקדיא מתחמין דמיין דלעיל מיין ודלרע מיין/ כוליה כליל דמיין</p> <p>חמית כביש חימתא ומקדים רחימתא ולממהחוק חובין בינתא ולמכתב זכוון דעתא</p> <p>חמית לכורסייה מקבע ובגינסין דגור מצבע בחיון ארבע ובצורן ארבע</p> <p>חמית מלאכין/ דקודין ובורכין חמש מאה שנין אריכין ונור ותלג מפכתין</p> <p>חמית שר >נהרין דנור ושורין תלג על נור נור אכלא נור >ושלם בין תלג לנור <small>[blank space in MS]</small></p> <p>חמית שרפיא בגושמיהון קיימין על רגליהון תלג גופתהון ונור אפיהון</p> <p>חמית עייניין צייפין וקמתון כייפין כולהון כפיפין מן שית ושית גדפין</p> <p>חמית פתחין/ מצליין ומתעניין >בכל אתר/ דהויין >הנגו עניין <small>[blank space in MS]</small></p> <p>חמית צווחין באימתא ק-ק-ק תלתא ומכסין בטלפתא מן קדם מרי דרתא <small>[scribal sign indicates letter qof missing from alphabetic acrostic]</small></p> <p>חמית רוחא דנפקא ורשעה [חז]קה וגירין ברקא דממה דקה</p> <p>חמית שכניתיה דאלי ותרין מלאכי חבלה/ קיימין לקובלי בקוסטינירי וגוזלי/ דעדק ממללי</p>	<p>Я бачив (ט) подобу ваги, що важить чесно і правдиво для бідняків і для багатих.</p> <p>Я бачив (*) палаюче полум'я, що над верхніми водами; і те полум'я, що нижче води, і що серед води.</p> <p>Я бачив (ז) дорогу гніву, та милість ішла перед ним, і все це – щоб винести вирок за гріхи розуміння; і для запису заслуг знання.</p> <p>Я бачив (ל) Його престол могутній і покоління вигнання, зображені у вигляді звірів чотирьох і чотирьох образів.</p> <p>Я бачив (מ) ангелів, що падали і схиляли коліна протягом п'ятисот років, – це вони вогонь і сніг відкривають.</p> <p>Я бачив (נ) ріки вогню й засніжені вершини gir над вогнем: вогонь поглинав вогонь, та згода була між снігом та вогнем.</p> <p>Я бачив (ש) серафимів у їхніх тілах, що на своїх ногах стояли; тіла їхні – мовби сніг, обличчя їхні – немов вогонь.</p> <p>Я бачив, (צ) як очима вони дивились пильно й свої долоні піднімали; усі вони схилялися на шість напрямків відповідно до шести своїх крил.</p> <p>Я бачив, (פ) як вони відкривали свої обличчя, молячись і відповідаючи – на кожному місці, де вони були, вони відповідали.</p> <p>Я бачив, (צ) як вони вигукували в трепеті трикратно: (ק) “Свят, (ק) Свят, (ק) Свят!” І закривали вони свої обличчя крилами перед Володарем Судної Палати.</p> <p>Я бачив, (ר) як вітер виходив зі сховища, і шум великий, і стріли світла, і мовчання тишу.</p>
--	---

<p>חמית תמן יתהון ואתבהילית מנהון ואלהי כסי יתי/ וליה אנא יהיב שבהא</p>	<p>Я бачив (ש) Присутність Бога і двох ангелів руїни, щоб звинуватити катів і розбійників, що оніміли <i>від страху</i>.</p> <p>Я бачив (ת) їх там; І був збентежений від їхнього я виду, але покрит мене Господь, і я Його прославив».</p>
---	---

Тип віршування – *класичний*, основа – куплет із чотирьох рядків (15 куплетів), трьох (6 куплетів) або двох (1 куплет) рядків і з регулярною римою, що є однаковою в межах кожного куплету. У більшості випадків (крім куплетів7 та ז, що складаються з двох речень) куплет збігається зі складним реченням, що розбивається на ритміко-синтаксичні одиниці – *рядки*.

Поетичний рядок може збігатися з *основою речення*, тобто в ньому є підмет і присудок (43 рядки); в інших випадках частина речення (головним чином, додаток) утворює наступний рядок, що збігається *лише зі словосполученням* (10 рядків); ще в інших випадках два короткі речення розташовані в межах одного рядка (3 рядки); рядок також може формуватися з цілого речення та одного слова з наступного речення, що залишене заради підтримки рими (4 рядки). Такий принцип віршування свідчить про відхід від моделі докласичної поезії *рядок – речення* і перехід до *строфічної будови вірша*.

Подекуди зустрічаються ще зразки примітивних докласичних квазірим: чотирикратний повтор слова נור (“вогонь”) у кінці кожного рядка в куплеті (ג); двічі рядки завершуються словом מין (“води”) в куплеті ז; двічі – числівником ארבע (“чотири”) в (ד). Проте подекуди з’являються ще й не просто рими, а й рими-омофони, антонімічні за значенням, використання яких є ознакою вишуканості фонетико-семантичного оформлення поезії: חמית (“гнів”) / חמית (“милість”); מלמית (“палаючі”) / מין (“води”).

Більш впорядкований вигляд має і ритмічна будова поетичного рядка в структурі куплету: кількість наголошених одиниць (стоп) у рядку дуже рідко сягає 5 (лише в 3 рядках), найчастіше – 3 стопи (33 рядки), 2 стопи (22 рядки) та 4 стопи (18 рядків). Тобто, як і в перекладах біблійної поезії в таргумах, кількість наголошених одиниць не перевищує п’яти, проте виявляється стійка тенденція до їхнього скорочення, що, знову ж таки, зумовлено строфічною будовою вірша.

Особливості синтаксису. Порівняно з розглянутими нами поемами класичного періоду синтаксис цієї поеми має *більш впорядкований* виглядає. Зокрема, варто відзначити такі риси: коректне використання дієслівних порід – рефлексивні породи для позначення активної дії не зафіксовані, єврейські дієвідміни (*niphal, hophal*) та конструкція *wuqtl* не засвідчені; широко вживаються дієприкметники для позначення тривалої і повторюваної дії в минулому, при цьому час корегується попереднім дієсловом *qtl*-дієвідміни (מפתחין, טאים, יתיב, та ін.); часте використання іменних (бездієслівних) речень для опису “небесних” реалій (מה בעיליא; כלתא ליה בימיניה; – у функції додатка; ונפלין סמין; מיא לא חסירין; מרומם וממין; תלג גופתהון; ונור אפיהון; ושלם בין תלג לנור (13 речень), підрядних у функції додатка (5 речень), підрядні обставини, часу і місця предствалені лише по одному реченню в тексті поеми.

Безсполучниковий зв’язок у складних реченнях використовується в гімнологічному контексті, як імітація біблійного віршування: זה אלי ענוון – *Це Бог мій – ми упокорились* (див. Вих. 15:3); מחי ומסי מתכוון – *[Він] вражає і зцілює – ми покладаємось [на Нього]* (див. Повтор. 32:39); або ж як пояснення попереднього речення в описах побаченого (див. куплет ג).

Прямий додаток переважно вводиться без *nota accusativi* (відомий лише один випадок з חמית לכורסייה – *я бачив Його престол*; та один з יתי із займенниковим суфіксом: ואלהי כסי יתי – *але Бог покрит мене*).

Вживання артикля -א не завжди пов'язане з категорією визначеності: в однаковій кількості означені (12) і неозначені (12) іменники мають артикль. Проте трапляються й особливі випадки: слово “води” מֵיין вживається без артикля, на відміну від нормативно-го מֵיין із псевдоартиклем (ця форма характерна і для докласичної поезії)⁵.

Генітивні сполуки. Status constructus: תרעי שמיא – *ворота небес*; כביש חימתא – *дорога гніву*; זכוון דעתא – *заслуги пізнання*; טבע מאזניא – *образ вагів*; מרי דרתא – *Володар [судової] палати*; מלאכי חבלה – *ангели руїни*; іменник + ד + іменник: עינא דסיקרא – *пильний погляд* (букв.: *око уваги*); גינסין דגור – *покоління вигнання*; נהרין דנор – *ріки вогню*; іменник + займ. суфікс + ד + іменник: שכינתיה דאלי – *присутність Бога*; зустрічається також нестандартна форма: גירין ברקא – *стріли блискавки* (замість нормативного גירי ברקא або דברקא גירין).

Вжито два запозичених слова: גינסין (гр. γενεσις) – *покоління*; קוסטינри (лат. quaestionarius) – *кат*.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що новий вид віршування, який з'являється в класичний період, пов'язаний не тільки зі строфічною будовою вірша (а не рядковою, як у докласичний період), а й із процесом “очищення” лексики, граматики і синтаксису арамейської мови, з намаганням привести її до норм біблійної арамейської. Цей висновок буде підтверджено в наступних п'яти поемах, що розглядатимуться у другій частині нашої статті.

До того ж виявлено деякі особливості поетичного синтаксису. Для поем-споглядань (три поеми з розглянутих нами), присвячених роздумам над глибиною змісту заповідей Божих або ж метафоричному опису подій священної історії, як правило, характерне вживання складних синтаксичних конструкцій – складнопідрядних речень з кількома підрядними, складних речень змішаного типу, розширених умовних періодів, а також іменних речень для поетичного визначення понять та ідей. Для поем із сюжетом (дві поеми) характерний синтаксис, наближений до прози: прості дієслівні речення, складнопідрядні, складносурядні, рідше – безсполучникові речення, структура яких не відзначається надмірною складністю. Ця тенденція буде продемонстрована нами і в другій частині статті на матеріалі наступних п'яти поем. Ці особливості стосуються поезії як докласичного, так і класичного періодів.

¹ Це питання є недостатньо вивченим, і в цьому дослідженні ми наводимо кілька прикладів, що їх можна віднести до живої розмовної арамейської мови, зокрема деякі прислів'я (див. далі).

² 13 פטרון разів (< πατρων = *Заступник*, стосовно Бога); קולמוס (< лат. calamus = *очерет, паличка для письма*); 2 פנטרין рази (< πανθηρ = *пантера, барс*); מטרווא (< лат. matrona = *матрона, пані*); אנדרטי (ανδρις-αντος, = *скульптура, образ, ідол*); סנקליטין (συγκλητος = *сенатор, радник*); פרוסטгма (προσταγμα = *постанова, декрет*); סרבלא (перське *штани*; грецьке σαραβαρα); הוגנים (ευγενης = *шляхетний*); גינסין (< γενεσια = *святкування дня народження або відзначення дня смерті*); קוסטינри (< лат. quaestionarius = *кат*); הליסטон (ηλιαστος = *ароматизоване вино*); קозмос (κοσμος = *світ*); סגמוטין (< σιγμα, мн. σιγματα = *напівкруглий диван*); פלטин (< лат. palatium, гр. παλατιον = *палац*); גнмот (< грецьке γνωμη = *думка, ідея*).

³ Деякі з цих поем, написані арамейською мовою, проаналізовані А. Розенталем [1966 רונטל].

⁴ Слово קוס “карлик” вживається щодо Навуходносора в мідраші *Песикта Раббати* 31. В нашому перекладі ми перекладаємо цей слово як *Карлик-Спокусник*. У мідрашах і таргумах відоме також інше принизливе ім'я-омофон Навуходносора – נבוך *Навух*, тобто “принижений”.

⁵ В усталених виразах *означений іменник може не мати артикля*: עתיק גיברין – *я бачив Володаря сильних*; пор. із עתיק יומין – *Давній Днями*.

ЛІТЕРАТУРА

Elbogen I. Jewish Liturgy: a Comprehensive History / Translated by Raymond Scheidlin. New York, 1993.

Heinemann J. Remnants of Ancient Piyuṭim in the Palestinian Targum Tradition // **Hasifrut**, 1973, № 4.

Klein M. L. The Fragment-Targums of the Pentateuch According to their Extant Sources. Vols. I–II. Rome, 1980.

Klein M. L. Genizah Manuscripts of Palestinian Targum to the Pentateuch. In 2 volumes. Vol. 1. Cincinnati, 1986.

Rabbi Yitzchok Kirner with Lisa Aiken. The Art of Jewish Prayer. Northvale, New Jersey, London, 1991.

Roberts C. H. Manuscript, Society and Belief in Early Christian Egypt. Oxford, 1976.

Rosén H. B. Palestinian koivn in Rabbinic Illustration // Journal of Semitic Studies, 1963, № VII.

Smelik W. Orality, the Targums, and Manuscript Reproduction // Paratext and Megatext in Jewish and Christian Traditions. Leiden, 2003.

Some Unpublished Piyyutim from the Cairo Genizah. By Meir Wallenstein. Manchester, 1956.

Weinberger Leon J. Jewish Hymnography. A Literary History. London – Portland, Oregon, 1998.

Zunz L. Literaturgeschichte der synagogalen Poesie. Berlin, 1865.

יהלום יוסף. תחביר הפיוט הקדום (כולל ינ"י) כיסוד לסיגנון. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה הוגש לסינטי האוניברסיטה העברית, 1974.

יהלום יוסף ומיכאל סוקולוף. שירת בני מערבא. שירים אראמיים של יהודי ארץ-ישראל בתקופה הביזנט. ירושלים

:האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, 1994.

יהלום יוסף. שפת השיר הפיוט הארץ-ישראלי הקדום. ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית 1985,

פליישר עזרא. שירת-הקודש העברית בימי-הביניים. ירושלים: בית הוצאת כתר, 1975.

רוזנטל אברהם בן אליעזר שמשון. הפיוטים הארמיים לשבועות: בחינתם הדיאלקטית ותרומתם למילון הארמי. ירושלים 1966,